

Резюмета на публикациите

на гл. ас. д-р Атанас Росенов Атанасов,

представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „доцент” по професионално направление 2.1. Филология (Български език – синтаксис и компютърна лингвистика), обявен от СУ „Св. Климент Охридски” в ДВ, бр. 64/16.08.2016 г.

I. „Предложни фрази в предикативна позиция (аргументна структура)“

В книгата вниманието е насочено към един проблем, който не е разглеждан достатъчно задълбочено в българското езикознание – употребата на предлозите в позицията на предикатив, т.е. в случаите, когато те са част от сказуемото. Статутът на тези предикати в българската лингвистична литература е доста спорен. Някои автори напълно отричат наличието на подобен тип сказуеми и приемат, че „съм“ може да функционира не само като спомагателен, но и като пълнозначен глагол със значение за наличие или екзистенция (Пенчев 1998), докато други ги приемат за един от основните видове именни предикати (Брезински 2001).

В изследването е предложено по-нетрадиционно тълкуване – приема се, че предикативното ядро в такива конструкции е съставено от спомагателния глагол и предлога, а думата (или фразата) в предикативна позиция е аргумент, чиито селективни рестрикции и семантични свойства се определят от конкретното значение на съответния предлог в предикативното ядро. Това означава, че при тях има две отделни, макар и взаимно свързани, нива на семантично представяне: семантичните роли и селективните рестрикции, които предикатът (AUX + PP) приписва на външния си аргумент и на евентуалните си комплемементи (срещани доста рядко в подобен тип конструкции), от една

страна, и от друга – семантичната роля и селективните ограничения на предикатива (именната фраза в РР), управлявани и зависещи от значението на съответния предлог.

Работата представлява първи етап от по-широко и задълбочено изследване на предложните словосъчетания в българския език. Въпреки че избраният подход не следва стриктно определена теоретична рамка, като основа са приети Фреймовата граматика на Ч. Филмор (Филмор 1982) и концепциите, зададени в проекта FrameNet на Калифорнийския университет (Рупенхофър 2006). Проследени са всички значения на предлозите, зададени в БулНет (българския WordNet), направена е проверка за възможността на съответния предлог да заема предикативна позиция и ако това е възможно, е представена субкатегоризационната рамка на предиката. В нея са включени не само структурния тип, синтактичните функции и семантичните роли на аргументите, но и конкретните селективни рестрикции. Направен е опит да бъдат максимално прецизирани възможните именни групи, които могат да заемат аргументна позиция при всеки един от предикатите, като е обърнато специално внимание и на възможностите за участие на дадената предложна група в именна фраза като апозитивно разширение, за субституция на предложната група с адвербиална и за изразяване на предиката с пълнозначен глагол (с и без запазване на предлога).

За целите на проучването е създадена електронната система с работно наименование *SynTags*, която позволява лингвистичните данни да бъдат обработвани онлайн в XML формат. Системата намира приложение и при различни други задачи в областта на компютърната лингвистика – освен че би могла да бъде използвана при аотирането на езикови корпуси и при представянето на аргументната структура и семантичните фреймове на предикатите, тя вече беше интегрирана в образователния процес като част от курса по синтаксис в платформата за електронно обучение ezik.bg.

Без да претендира за пълнота и абсолютна прецизност, книгата представя възможните реализации на елементите в този тип изречения и представлява отправна точка както за бъдещи теоретични изследвания в областта, така и за практически приложения като създаването на семантични мрежи като FrameNet.

II. Публикации в областта на компютърната лингвистика

Текстът на „Компютърен модел за описание на безличните предикати в съвременния български език“ има научно приложен характер и е насочен към формалното описание на дефективни конструкции като безличните предикати с оглед на тяхната компютърна обработка.

В *“Представяне на езиковата информация в Българския ФреймНет – лингвистична мотивировка”* са изложени основните конвенции, приети при кодирането на езиковата информация в *Семантико-синтактичния речник на българския език – Българския ФреймНет*. Изработването на конвенциите е продиктувано основно от стремежа към унифициране на данните, обработвани от различни автори, особено в случаите, когато е необходимо да бъде направен избор между няколко възможности. Най-голямо внимание е обърнато на дефинирането на глаголните значения, на проблемите, свързани със създаването и аотирането на корпуса, на дефинирането на глаголните групи (категиорите преходност, личност и вид), на синтактичните свойства на аргументите и семантичните особености при лексикалната им реализация.

Статията „Мултимедиен корпус на българската устна реч – структура и приложение“ (в съавторство с М. Джонова) представя основните характеристики на Мултимедийния корпус с българска разговорна реч – неговите структура и размер, както и приложението му в сравнение с други съществуващи корпуси с устна реч. Мултимедийният корпус е дефиниран като систематизирана колекция от езикови ресурси,

съдържаща данни на повече от един носител, което е и основното му предимство спрямо корпусите, съдържащи само транскрибирана реч. Транскрипциите в корпуса отразяват явления, типични за спонтанната реч (като елизии, елипси, разговорни и диалектни изрази), явления като запълване на паузи, смях; съдържат и информация за мимики, жестове и т.н. За целите на работата е използвана програмата EXMARaLDA, тъй като тя предоставя възможност за синхронизиране на транскрипциите със съответните аудио- или видеофайлове и е създадена именно за целите на мултимедийните корпуси. Друго голямо предимство на избрания софтуерен продукт е, че файловете, които се създават чрез него, се записват в XML формат, което до голяма степен улеснява тяхното бъдещо обработване. Програмата използва потребителски интерфейс, при който XML кодът остава скрит за въвеждащия данните. Това от своя страна я прави лесна за работа и за хора, които притежават нужната лингвистична компетентност, без да е необходимо да познават техническите спецификации на XML. Едно от възможните приложения на корпуса е съпоставителното изследване на структурата на диалога в устната реч и в корпусите от писмена реч. Освен в лингвистичните изследвания, корпусът може да намери своето приложение и при преподаването на български език като чужд, тъй като в него може да се онагледят и интонационният контур на изказването, както и мимиките и жестовете на говорещите в рамките на реална комуникативна ситуация. Данните в корпуса могат да намерят приложение и в изследвания по социолингвистика, паралингвистика, както и при изследвания, свързани с теорията на комуникацията и социалното поведение.

Статията „SynTags - web interface for syntactic and semantic annotation“ представлява описание на вече споменатото средство за синтактична и семантична анотация и две от неговите приложения. Системата е независима от операционната система и платформата, може да бъде използвана както през интернет, така и на компютър, който не е свързан с

мрежата. Най-голямото ѝ преимущество е възможността да се работи с корпуси и със синтактични и семантични фреймове в XML формат, без да са нужни каквито е да е познания в областта на маркиращите езици.

III. Публикации, посветени на предложните конструкции

Статията „Prepositional Phrases in Bulgarian“ (в съавторство с Р. Влахова) разглежда предложните фрази в групата на сказуемото, които се реализират извън своите типични синтактични и семантични позиции. Изследвани са типовете предикати, допускащи такива предложни конструкции, особено тези в аргумент-адюнктна или в предикативна позиция. Текстът е своеобразно продължение на предходна публикация на авторите, посветена на предлога „с“, и представя някои други предлози, опитвайки се да открие закономерности в тяхното поведение.

В публикацията „Синтактични фрази с предлога *на* в предикативна позиция“ предложните конструкции, въведени с един от най-фреквентните и многозначни предлози в българския език, са изследвани като част от сказуемото, като са класифицирани в няколко основни групи в зависимост от семантиката на предиката. Представени са и семантичните роли и възможните синтактични реализации на аргументите им.

Статията „Предлогът ‘в’ в предикативна позиция“ предлага по-задълбочен анализ на структурата на изреченията, съдържащи сказуемо, съставено от спомагателен глагол и предложна група. Вниманието е концентрирано не само върху традиционното представяне на субкатегоризационната рамка на предиката, но и върху прецизното дефиниране на селективните ограничения, които има всеки от аргументите. Предложен е и малко по-нестандартен метод за тълкуване на тези доста спорни в българското езикознание конструкции – приема се, че сказуемо се състои от предикативно ядро (спомагателен

глагол + предлог) и предикатив (изразен чрез именна фраза), който също получава семантична роля, но от предлога в ядрото.

IV. Публикации, отнасящи се до предикатно-аргументната структура

Статията „Класификация на безличните предикати в съвременния български език“ представя кратък исторически обзор на основните становища по въпроса за безличните конструкции в българския език. Предложена е класификация на безличните сказуеми, базирана на няколко формални критерия: типа на безличното сказуемото – глаголно (рефлексивно/нерефлексивно), именно, адвербиално и с предложна група; съчетаемостта му с винителни и дателни обекти; възможността/невъзможността му за участие и в двусъставни изречения.

Темата за семантичните и синтактични свойства на аргументите при нулевосубектните изречения е разгърната в статията „Аргументна структура на безличните предикати“, където типовете безлични предикати са представени с оглед на тяхната субкатегоризационна рамка. Определени са семантичните роли, приписвани на техните аргументи, като изследването се базира на корпуси от транскрибирана българска разговорна реч.